

Miks olla tubli noor õpetaja?

JAAN SUDAK, eesti keele ja kirjanduse õpetaja

Alustasin tööd eesti keele ja kirjanduse õpetajana 2019. aasta oktoobrist. Peaaegu kolm aastat hiljem on põhjust vaadata ajas tagasi, miks ma õpetajatööd pole maha jätnud. Miks olla tubli noor õpetaja?

Õpetamissoov on mul alati kusagil hingesopis pakitsenud. Mäletan, et aitasin juba põhikooliajal õpingutega jänni jäänud klassivenna järjele. Taipasin õige ruttu, et õpetamine on kahepoolselt kasulik tegevus. Esiteks saan niimoodi õppeainest ise paremini aru ning teiseks saan kellelegi teisele head teha. Hariduspsühholoogid on välja toonud, et materjali selgitamine kinnistab teadmisi, muudab ühendused sünapside vahel tugevaks ja vastupidavaks. Õpilasena polnud ma sellest midagi kuulnud, kuid sain seda omal nahal tunda. Kellelegi teisele õppetüki selgitamise käigus pidin asjad endale selgemast selgeks tegema ning sõnastama arusaadavalt. Nüüd hiljem tundub, et hakkasin just siis õpetajatööks oma vundamenti laduma. Juba täiskasvanuna klassi ette astumiseks andis aga julgust äratundmine, et küps klassi ette astuma.

Kõige tähtsam on koostöö

Nautisin kooliajal teiste õpetamist sama palju kui praegugi. Õppimine on siiani täis säravaid ahaahetki, rõõmsat avastamist ja mõnusat särtsu ja mängulisust. Neuroteadlane Jaan Aru on õppimist võrrelnud legomänguga, kirjeldanud teadmistetükkide kogumist ja kokku panemist. Lapsena meeldis mulle väga legodega mängida. Need mängud on nüüd asendunud tööga õpilaste teadmistetükkidega, kuid mängulisus pole kuhugi kadunud. Koolitunnid pakuvad selleks palju võimalusi. Näiteks kasutan palju sotsiomeetrilisi harjutusi, veebikeskkondadest on õpilaste lemmikud Kahoot ja BlooKet. Nad võtavad mänguna ka palju sellist, mille peale ise ei tulekski. Olgu selleks siis sõnavara õppimine, lühiküsitluste korraldamine, Tammsaare eluloo või helitute

häälikute tundmaõppimine. Nii mõnigi kord on nad tunni lõpus küsinud, et millal me õppima hakkame, kuigi teadmised-oskused on mängu käigus juba selgeks saanud. Mängida on tore!

Siit ei maksa järeldada nagu käikski minu tundides üks tembutamine ja pulli tegemine. Koolitund on õppimise koht. Saame kokku selleks, et aitaksime üksteisel õppida, aga õppima peab igaüks ise. Õpetaja ei saa õpilaste eest õppida. Minu vanaemal, kes oli viiskümmend kolm aastat matemaatika õpetaja, oli tavaks öelda, et kellelegi ei saa teadmisi kulbiga jagada. Samal ajal olen näinud õpetajaid, valavad õpilased teadmistega üle lootuses, et midagi ikka külge jääb. Ise pean töökava täitmisest olulisemaks koostööd õpilastega. Koostöö on kõige tähtsam. Mõnikord tuleb aeg maha võtta, et siis hoogsamalt edasi minna. Õppimine on suhe, mis nõuab vastastikust austust ja lugupidamist, millela ei maksa õppimisest rääkida. Mitmed uurijad on välja toonud, et õpetajate ja õpilaste koostöö toetab akadeemilist edukust.

Nõudlikult leebe

Püüan hoida õpilastega häid suhteid, aga see ei tähenda semutsemist või sõbrustamist. Hoian tundides ranget, kuid heatahtlikku joont. Minu õpilased teavad, et tules karastub teras. Paljusid konflikte aitab vältida kokkulepete sõlmimine, kuidas tunnis käituda. Õpilane peab teadma, mis on lubatud ning mis juhtub siis, kui kokkuleppeid murda. Iga suhe on isiklik. Alustan kooliaastat sellega, et lepime kokku, kuidas kõigil oleks tunnis turvaline ja mõnus õppida. See nõuab aega ja tähelepanu, kuid nõnda loome koos õpilastega kindla raamistiku, millega tuleb tunnis arvestada. Kui keegi rikub kokkulepet, siis palun tal selgitada, mis läks valesti. Kuidas saaks paremini? Märkustesse panen sina-vormis kirja, mis juhtus ja mida tuleks teha teisiti. Aeg-ajalt on ka kasulik kokkulepped ühiselt üle lugeda.

Teiseks selgitan õpilastele õppetöole seatud ootusi ning eesmärke nii kitsamas kui ka laiemas plaanis. Õpilast on lihtsam hoida tunni teema juures, kui ta teab, mida ja miks me õpime. Taipab, kus ta saab õpitud oskusi-teadmisi rakendada ning haagib need varasemate teadmistetükkidega. Seepärast olen eKoolis või Stuudiumis sõnastanud eesmärgid konkreetses võtmes „Tunni lõpuks tead-oskad“. Kuvanud tahvlile küsimused, millele õpilane leiab tunnist vastused. Küsimuste

kordamine tunni lõpus on kiire vahend õpitu kontrollimiseks. Lähenemine nõuab muidugi lisatööd, sest väga lihtne oleks kirja panna vaid harjutuste numbrid õpikust-töövihikust, aga igasugune tegevuse mõtestatus on mulle ka elus laiemalt oluline. Ise käisin koolis ajal, kus õppe-eesmärkide selgitamisele ei pööratud suurt rõhku. Sageli me lihtsalt õppisime. Alles hiljem saime aru, miks või mille jaoks. Usun aga, et koos teadlikkusega kasvab õpihuvi.

Kuidas saada targaks inimeseks?

Püüan luua haakumispunkte õpilase elukogemuse ning laiema maailma vahel, liita uued teadmistükid varasematega. Siinkohal aitab palju kaasa eelnev töökogemus humanitaarvaldkonnas kirjastaja, tõlkija, ajakirjaniku, dokumentalisti, publitsisti ja pärimuskultuuri uurijana. Mulle meeldib jutustada lugusid ning õpilastele meeldivad lood. Muudan lugude abil tihti oma tunnid huvitavamaks. Lugude jutustamise ajal vaatab klassist vastu kaks-kolmkümmend säravat silmapaari. Nad saavad korraga aru, et ilusat eesti keelt läheb vaja nii juristil, arstil, torumehel kui ka poemüüjal. Nad taipavad, et eesti keele õppimine ei ole ainult kirjandis komade sirgeks ajamine, vaid koos sellega muutub maailmataju peenemaks. Olen rääkinud ka vastutusest keelt hoida, julgustanud keelega mängima ja seda juurde looma. Iga oskusega kaasneb vastutus. Seisus kohustab. Meid on ainult miljon.

Õpetajatöös on kuulamisel suur roll. Mind siiralt huvitab, millega minu õpilased tegelevad, kuidas neil läheb, millised on nende harjumused, hirmud ja unistused. Kuulamine aitab toita suhet, aga äratada ka lugupidamist ja austust. Kui õpilane tunneb, et teda kuulatakse, siis ka tema tahab kuulata. Kuulamine on võimalus näidata, et ma märkan sind. Sa lähed mulle korda. Sageli annan õpilastele koduseid töid, kus nad peavad kuulama oma pereliikmeid, klassi- või koolikaaslast. Nad on pannud kirja vanaema-vanaisa esimese koolipäeva mälestusi, võtnud kooli kaasa pereliikme lemmikraamatu, üles kirjutanud kodukandi lugusid või analüüsinud koolikaaslaste kõnepruuki. Õpetajana püüan siduda õpilase pereliikmed ja sõbrad-tuttavad õppetööga, et õppimine oleks avastusterohke. Ma tahan, et õpilane õpiks küsima ja kuulama, uurima ja tähele panema. Kuulamine ja küsimine õpetavad targaks inimeseks.

Ennast tuleb õppida hoida

Alguses ma seda ei teadnud. Panustasin tööle ligi 90% oma jõuvarudest ning olin valmis panust töstma. Tööpäevad kestsid hommikul kaheksast õhtul kaheksani, mõnikord südaööni. Isiklik ja akadeemiline elu jäid kõrvale. Tööpäevad venisid hommikupimedast õhtupimedani. Tõusin hommikul üles, et tööle minna, õhtul läksin koju tunde ette valmistama ja töid parandama. Samal ajal tuli lõpetada õpetajaõpingud. Elasin selleks, et töötada ja töötasin põhiliselt õhinapõhiselt nagu teisedki noored õpetajad. Õpilastelt saadud positiivne laeng kaalus üles küsimused palga ja staatusküsimuse, aga laeng polnud alati positiivne. Siis sain aru, et niimoodi edasi minna ei saa. Pidin õppima aega planeerima nii, et iseennast ära ei unustaks. Õhinapõhiselt leiba lauale ei too. Liigne agarus on ogarus.

Töötuhinas peaks säilima vaimne ja füüsiline tervis. Aega peaks jääma ka enesetäiendamise ning -arengu ja sõprade ja lähedaste jaoks. Paljuski saab need huvid osava planeerimise korral tööga ühendada. Näiteks töötan koolis, kus meil on õuevahetund. Saab mängida õpilastega jalg- või võrkpalli, minna tõukerastega sõitma või lüüa võsas kampadega lahinguid. Selle kõrvalt tahaksin aga jõuda ka jõusaali või mujale sportima. Päevas peaks olema ka selliseid hetki, kus mitte midagi teha. Nii nagu ütles Fred Jüssi, siis aega peab jääma lihtsalt molutamiseks, pilvede vaatamiseks. Elan maal ning mulle meeldib kodu lähedal metsas või mere ääres jalutada. Tegelen ka Vaikuseminutite harjutustega, mis aitab närve puhata. Siinkohal on ütlema selge, et eesti keele ja kirjanduse õpetajana pean lugu lugemisest, teatri- ja kinokülastustest ning muust kultuursest tegevusest. Kõige rohkem hindan aga koos oma perega veedetud aega. Jõuame nüüd ringiga tagasi küsimuse juurde, miks olla tubli noor õpetaja. Kõike eelnevat arvesse võttes on õpetajaamet väga tore. Seda tööd tuleb teha hingega.